



Article Arrival : 18/02/2021

Published : 25.04.2021

Doi Number  <http://dx.doi.org/10.26449/sssj.3166>Reference  Akıncı Demirbaş, E., Şahin, H. & Çakmak, A. (2021). "Çocuk Gelişimi Ve Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin 'Risk Altındaki Çocuk' Kavramına İlişkin Metaforik Algıları" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:7, Issue:82, pp:2039-2048

ÇOCUK GELİŞİMİ VE SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN 'RİSK ALTINDAKİ ÇOCUK' KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI

Metaphoric Perceptions Of Child Development And Social Service Department Students On The Concept Of 'Children At Risk'

Arş. Gör. Ezgi AKINCI DEMİRBAŞ

Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Kırıkkale/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4376-7354>

Prof. Dr. Hande ŞAHİN

Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Kırıkkale/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0012-0294>

Doç. Dr. Aygen ÇAKMAK

Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Kırıkkale/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0692-336X>

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; Çocuk Gelişimi ile Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin "risk altındaki çocuk" kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgelerini metafor tekniği kullanarak tespit etmektir. Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 öğretim yılında Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü ile Sosyal Hizmet Bölümü'nde öğrenim gören toplam 123 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, nitel araştırma yöntemi ile toplanmış, çalışma deseni "olgu bilim" biçiminde düzenlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin "risk altındaki çocuk" kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak amacıyla "Risk altındaki çocuk..... gibidir, çünkü..." ibaresini tamamlamaları istenmiştir. Öğrencilerin ifadeleri bu araştırmanın temel veri kaynağını oluşturmuştur. Bu çalışmadaki metaforlar, Kuyucu ve ark. (2013), Akgün (2016), Gülen ve Dönmez (2020), çalışmalarında oluşturdukları kavramsal kategoriler incelenerek oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin analizi sonucunda Çocuk Gelişimi Bölümü öğrencilerinin toplam 40 adet, Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin ise 44 adet metafor geliştirdikleri saptanmıştır. "Risk altındaki çocuk" kavramına yönelik Çocuk Gelişimi bölümü öğrencilerinin geliştirdikleri metaforların altı kavramsal kategori, Sosyal Hizmet bölümü öğrencilerinin ise beş kavramsal kategori altında toplandığı görülmüştür. "Risk altındaki çocuk" kavramına ilişkin öğrencilerin oluşturdukları metaforlar kavramsal kategorilere ayrıldığında en çok metafor bulunan kategorinin, Çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinde "ilgiye muhtaç bir varlık olarak çocuk" ile "şekillendirilebilen bir hammadde olarak çocuk" Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinde ise "ilgiye muhtaç bir varlık olarak çocuk" ile "gizemli bir varlık olarak çocuk" olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Metafor, risk altındaki çocuk, zihinsel imge.

ABSTRACT

The aim of this study was to identify the mental images of Child Development and Social Word Department students on the concept of "child at risk" through metaphors. The study group comprised 123 students attending Kırıkkale University, Faculty of Health Sciences, Departments of Child Development and Social Word Department in the 2019-2020 academic year. The data of the phenomenological study were collected with qualitative research methodology. The participants were requested to complete the sentence "A child is like ... because ...," in order to reveal their metaphors on the concept of "child at risk." The students' statements were the primary source of data for the study. The metaphors in this study, Kuyucu et al. (2013), Akgün (2016), Gülen and Dönmez (2020) were created by examining the conceptual categories they created in their studies. As a result of the analysis of the data obtained, it was determined that the Child Development Department students developed 40 metaphors and the Social Work Department students developed 44 metaphors. It has been seen that the metaphors about "child at risk" developed by the students of the Child Development department are grouped under six

conceptual categories, and the Social Work students under five conceptual categories. When the metaphors created by students regarding the concept of "child at risk" are categorized into conceptual categories, the category with the most metaphors is "the child as a being in need of attention" and "the child as a raw material that can be shaped" in the students of the child development department, and "as a person in need of attention" in the social service department students. It has been determined that there is a "child" and "a child as a mysterious being".

Key Words: Metaphor, child at risk, mental image.

1. GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre 0-18 yaş arası çocuk yaş grubuna girmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2019 yılı verilerine göre, Türkiye'de yaklaşık 23 milyon çocuk bulunmakta ve çocuklar toplam nüfusun %27,5'ini oluşturmaktadır (TUIK, 2020). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Nüfus Projeksiyonları'na göre 2023 yılı için çocuk nüfusun 25.967.759 olacağını ve bu oranın toplam nüfusun yüzde 33'ünü oluşturacağı tahmin edilmektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı). Nüfus içerisinde bu kadar önemli yere sahip olan bir çocuğun yaşamını sağlıklı ve mutlu bir şekilde sürdürebilmesi için bakıma, ilgi, sevgi ve şefkate ihtiyacı bulunmaktadır. Çocuk için temel ihtiyaçlar olarak adlandırılan bu ihtiyaçlar aile, içinde yer aldığı çevre, okul ve toplum ile birlikte giderilmektedir. Temel ihtiyaçların gerekli olan zamanda ve yeterince giderilmemesi sonucu çocuklar risk altında bulunabilmektedir. Türk Dil Kurumu (TDK), risk kavramını, zarara uğrama tehlikesi olarak tanımlamaktadır (TDK, 2021). Risk altındaki çocuk, yaşına ve gelişim evresine uygun olmayan, tehlike ve riskleri içeren bir ortamda yaşantısını sürdürmek zorunda olan çocuklar olarak tanımlanmaktadır (Seçer ve ark., 2018). Çocuk refahı ve korunması alanında, "risk altındaki çocuk" kavramı ise, müdahale için merkezi bir zemin ve meşruiyet anlamına gelmektedir (Roets ve ark., 2017). Risk altındaki çocuklar kapsamına genel olarak; sokakta yaşayan çocuklar, suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklar, çalışan çocuklar, ihmal ve istismara maruz kalan çocuklardan oluşturmaktadır. Bu grubun içine son yıllarda sayıları sürekli artan mülteci çocuklar, engelli çocuklar, madde bağımlısı çocuklar, yoksul çocuklar, parçalanmış ailede yaşayan çocuklar da dahil edilmektedir. Bu grupları kesin çizgilerle birbirlerinden ayırmak mümkün değildir. Sokak çocukları aynı zamanda çalışan çocukların aynı zamanda suç mağduru ya da suça sürüklenen çocukların da bir grubunu oluşturmaktadır. Araştırmacılar risk altındaki çocukların, okuldan kaçma, maddeyi kötüye kullanma, sokakta çalışma, suça karışma, yalan söyleme, kendine ve çevreye zarar verme, istismara maruz kalma gibi riskli davranışlar gösterme olasılıklarına sahip olduklarını öne sürmektedirler (Salı ve ark., 2018).

Risk altındaki çocuklar dünyanın her yerinde, çocuklar yaş gruplarına (bebekler, yeni yürümeye başlayan çocuklar ve ergenler), cinsiyetlerine, yaşadıkları bölgeye, ekonomik geçmişlerine ve kültürlerine göre pek çok kötü muameleye maruz kalmaktadır. Örneğin cinsiyetler arasında çocuğun cinsel istismarına maruz kalma olasılığında ve sıklığında farklılıklar vardır. Yoksul ailelerin çocukları ise bazı ülkelerde refah sistemine dahil olma riski altındadır (Przeperski ve Owusu, 2021). 2016 UNICEF Dünya Çocuklarının Durumu Raporu, 2030 yılına kadar çoğu önlenebilir olan hastalıklar nedeni ile 69 milyon çocuğun hayatını kaybedeceğini, 167 milyon çocuğun yoksulluk içinde yaşayacağını ve 750 milyon çocuğun erken yaşta evlenmiş kız çocuğu olacağını vurgulayarak çocuklar arasındaki eşitsizliklere dikkat çekmektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı). Çocuk Hakları Sözleşmesinin temel prensibi çocuk ile ilgili yapılacak her türlü girişimin onun yüksek yararına uygun olarak yapılması ilkesidir. Çocuğun korunması (şiddet ve istismardan korunması), geliştirilmesi (eğitim alması), yaşatılması (sağlık haklarının sağlanması) ve katılım hakkı (söz hakkı) temel prensipleri oluşturur (TOÇEV,2019).

Metafor; bir kavramı, kelimeyi, terimi, olguyu daha güzel ve etkili anlatmak amacıyla, başka bir anlamda olan bir sözcükle, ilgi kurularak benzetme yoluyla kullanılmasıdır. İki unsur arasındaki ilişkiye dayanır (Güneş ve Tezcan, 2017). Shuell (1990) metafor çalışması ile ilgili "Bir resim bin kelimeye bedelse, bir metafor bin resme bedeldir." İfadesini kullanmaktadır. Scheffler (1979)'a göre ise metaforlar sezgisel bir yolla belirli olasılıkları bulmaya yönelik düşüncelerdir. Metaforlar, keşfedilebilecek hatta test edilebilecek fikirlere ve hipotezlere ulaşmayı sağlarlar.

Literatür incelendiğinde üniversite öğrencilerinin çocuk kavramına ilişkin metaforik algılarını belirlemeye yönelik çalışmalar bulunmaktadır (Cameron, 2010, Demirbaş, 2015, Gülen ve Dönmez, 2020). Ancak ne Çocuk Gelişimi öğrencilerinin ne de Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin risk altındaki çocuk kavramına yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla belirleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle konu ile ilgili daha önceden yapılmış bir araştırmanın olmaması bu araştırma sonunda elde edilen sonuçların

literatüre dikkat çekici ve önemli bir bakış açısı sağlayacak değerli bilgiler kazandıracağı umulmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı; çocuk gelişimi ve sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin risk altındaki çocuk kavramına yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Çocuk Gelişimi ve Sosyal Hizmet bölümü öğrencilerinin risk altındaki çocuk kavramına ilişkin belirttikleri metaforlar nelerdir?
2. Belirlenen metaforlar, hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?
3. Bu kavramsal kategoriler arasında bölümlere göre değişmekte midir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada çocuk gelişimi ve sosyal hizmet bölümü üniversite öğrencilerinin ‘risk altındaki çocuk’ kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforları belirlemek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim desende, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanılması (Yıldırım ve Şimşek, 2011) sebebi ile araştırmada bu yöntem tercih edilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırma; 2019-2020 eğitim öğretim döneminde çocuk gelişimi ve sosyal hizmet programında eğitimine devam eden 2. sınıf öğrencilerinden gönüllülük esasına dayalı olarak 123 katılımcı ile yürütülmüştür. Katılımcılar seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden, uygun örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Uygun örnekleme yönteminde; zaman, para ve iş gücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir (Büyüköztürk vd. 2008). Çalışma grubunda ait demografik bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Üniversite Öğrencilerinin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı

Değişken		N	%
Cinsiyet	Kadın	111	90,2
	Erkek	12	9,8
Bölüm	Çocuk Gelişimi	70	56,9
	Sosyal Hizmet	53	43,1
Risk Altındaki Çocuk Grubunda Tanıdık olup/olmama	Evet	40	32,5
	Hayır	83	67,5
Üniversitede Risk Altında Çocuk ile ilgili ders alıp/almama	Evet	109	88,6
	Hayır	14	11,4
TOPLAM		123	100

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmaya katılan Çocuk Gelişimi ve Sosyal Hizmet bölümü öğrencilerinin “risk altındaki çocuk” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak amacıyla öğrencilerin “Çocuk..... gibidir, çünkü.....” yarı yapılandırılmış formu tamamlamaları istenmiştir. Bu ifade ile, hem öğrencilerin risk altındaki çocuğu neye benzettiklerini bir metafor ile ifade etmeleri, hem de ifade ettikleri metaforu gerekçelendirmeleri istenmiştir.

2.4. Veri Analizi

Verilerin çözümlenmesinde, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, verilerin daha derinlemesine bir biçimde çözümlenerek betimsel analiz ile elde edilebileceğinden daha farklı tema ve kavramlara ulaşmayı amaç edinen bir veri analizi tekniğidir (Krippendorf, 2013). Yapılan temel işlem birbirine benzeyen verileri belirli temalar çerçevesinde birleştirmek ve okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenlemektir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmada verilerin analizi sürecinde Saban, Koçbeker ve Saban (2006), Ulukök, Bayram ve Selvi (2015) ve Harman ve Çökelez (2017) tarafından çalışmalarda kullanılan; (a) isimlendirme/etiketleme, (b) tasnif etme (eleme ve arıtma), (c) kategori geliştirme ve (d) geçerlik ve güvenilirliği sağlama adımları izlenmiştir.

(a) *İsimplendirme/etiketleme*: çalışmaya katılan üniversite öğrencileri tarafında üretilen metaforların alfabetik sıraya göre bir listesi çıkartılmıştır. Her metafor imgesi bir metafor imgesi bulunması ve gerekçelendirilmesi bakımından incelenmiştir. Herhangi bir metafor imgesi içermeyen ya da metafora ilişkin herhangi bir gerekçe sunulmamış (2 katılımcı) metaforlar uzman görüşü doğrultusunda elenmiştir.

(b) *Tasnif etme (eleme ve arıtma)*: Öğrencilerin geliştirmiş oldukları metaforlar tek tek incelenerek analiz edilmiştir. Metaforlar ortak özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Belirli kategori ile ilişkilendirilmiş ve kavramsal kategoriler oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan 123 öğrenci 'risk altındaki çocuk' kavramına ilişkin toplam 61 tane metafor üretmiştir. Metaforlar temalarla ilişkilendirilerek 6 farklı kavramsal kategori oluşturulmuştur.

(c) *Kategori geliştirme*: Üniversite öğrencileri tarafından oluşturulan metaforlar ortak özellikler bakımından incelenmiştir. Her bir metafor tek bir mantıksal kategoriye uyacak biçimde kodlanmıştır.

(d) *Geçerlik ve güvenilirliği sağlama*: Araştırmanın verilerinin geçerliğini sağlayabilmek için uzman görüşüne başvurulmuş, elde edilen metaforların doğru kavramsal kategoriler altında toplanıp toplanmadıklarının incelenmesi istenmiştir. İki uzmanın birbirinden bağımsız olarak belirledikleri kategoriler karşılaştırılmıştır. Görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları belirlenmiştir. Araştırma verilerinin güvenilirliğini sağlayabilmek için Miles ve Huberman'ın (1994) geliştirmiş olduğu kodlayıcılar arası Güvenirlik = Görüş Birliği \ [Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı] X 100 formülü kullanılarak hesaplanmış ve güvenirlilik değeri %91 olarak bulunmuştur. Güvenirlilik hesaplarının yüzde 70'in üzerinde çıkması ile araştırmanın analizinin güvenilir olduğu kabul edilmektedir (Miles ve Huberman, 1994).

4. BULGULAR

Bu bölümünde, elde edilen verilerin analizleri sonucunda çocuk gelişimi ve sosyal hizmet öğrencilerin 'risk altındaki çocuk' hakkında sahip oldukları metaforlara yer verilmiştir. Öncelikle, araştırmada elde edilen metaforlar genel bir biçimde verilmiş, daha sonra her bölüm öğrencilerinin oluşturdukları metaforlar ile ilişkili oldukları kavramsal kategoriler ayrı ayrı sunulmuştur.

Araştırmanın bütününe ait çocuk gelişimi ve sosyal hizmet üniversite öğrencilerinin ürettikleri metaforlar ve bu metaforlara ilişkin frekanslar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. "Risk Altındaki Çocuk" Kavramına İlişkin Geliştirilen Metaforlar ve Onları Temsil Eden Öğrenci Sayısı ve Yüzdesi

Metafor Kodu	Metafor Adı	f	%	Metafor Kodu	Metafor Adı	f	%
1	Ağaç	6	4,9	32	Kadın	1	0,8
2	Ağaç dalı	1	0,8	33	Kâğıt	1	0,8
3	Ayna	5	4,1	34	Kalem	2	1,6
4	Bahçe	3	2,4	35	Kalp	1	0,8
5	Balık	1	0,8	36	Kapı	1	0,8
6	Balon	2	1,6	37	Kırık ayna	1	0,8
7	Bardak	1	0,8	38	Kırık kalem	1	0,8
8	Bıçak	2	1,6	39	Kibrit çöpü	1	0,8
9	Bitki	2	1,6	40	Kirpi	1	0,8
10	Bomba	1	0,8	41	Kitap	3	2,4
11	Boş kağıt	1	0,8	42	Kuş	2	1,6
12	Boyama kitabı	1	0,8	43	Kutu	1	0,8
13	Buğulu ayna	1	0,8	44	Lastik	1	0,8
14	Bulut	1	0,8	45	Mevsim	1	0,8
15	Çatısız ev	2	1,6	46	Meyve	1	0,8
16	Çiçek	25	20,3	47	Mum	1	0,8
17	Çöl	1	0,8	48	Rüzgâr	1	0,8
18	Çömlek	1	0,8	49	Sabun	2	1,6
19	Değerli Maden	1	0,8	50	Saç	1	0,8
20	Deniz	2	1,6	51	Saman	1	0,8
21	Deprem	1	0,8	52	Sıvı madde	1	0,8
22	Domino taşı	1	0,8	53	Su	5	4,1
23	Elma	1	0,8	54	Süpürge makinesi	1	0,8
24	Fidan	2	1,6	55	Tahta	1	0,8

25	Gökyüzü	4	3,3	56	Tohum	1	0,8
26	Gül	3	2,4	57	Uçurtma	1	0,8
27	Güneş	1	0,8	58	Yanardağ	1	0,8
28	Hamur	4	3,3	59	Yaprak	5	4,1
29	Heykel	1	0,8	60	Yemek yapmak	1	0,8
30	İnci	1	0,8	61	Yıldız	1	0,8
31	İp	1	0,8				
				Toplam		123	100

Araştırmaya katılan çocuk gelişimi ve sosyal hizmet bölümü öğrencilerin risk altındaki çocuk kavramına ilişkin 61 farklı metafor üretmişlerdir. Öğrenciler tarafından en sık tekrarlanan metaforlar ‘çiçek’ (f=25), ‘ağaç’ (f=6), ‘su’ (f=5), ayna (f=5), ‘yaprak’ (f=5), ‘gökyüzü’ (f=4) ve ‘hamur’ (f=4) olarak belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan Çocuk Gelişimi bölümü üniversite öğrencilerin ‘risk altındaki çocuk’ kavramına yönelik olarak geliştirdikleri metaforların altı ve Sosyal Hizmet bölümü üniversite öğrencilerin ‘risk altındaki çocuk’ kavramına yönelik olarak geliştirdikleri metaforların beş kavramsal kategori altında toplandıkları görülmüştür. Araştırmaya katılan Çocuk Gelişimi bölümü ve Sosyal Hizmet bölümü öğrencilerin ‘risk altındaki çocuk’ kavramına yönelik geliştirdikleri metaforların içerisinde yer aldığı kavramsal kategoriler Tablo 3 ve Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 3. Çocuk Gelişimi Bölümü öğrencilerinin ‘Risk altındaki çocuk’ Kavramına İlişkin Metaforlarının Kategorilere Göre Dağılımı

Kategori	Metafor	Metafor Frekansı	Metafor Adedi	%
Değerli bir varlık olarak çocuk	Bardak (1), inci (1), kitap (2), su (3), sabun (1)	8	5	11,4
İlgiye muhtaç bir varlık olarak çocuk	Ağaç (2), balık (1), bitki (1), buğulu ayna (1), çatısız ev (1), çiçek (13), çöl (1), elma (1), fidan (2), gül (1), ip (1), kadın (1), kalp (1), kapı (1), kırık ayna (1), kuş (2), kutu (1), yaprak (3), yemek yapmak (1), bahçe (1)	37	20	52,9
Doğal ve mutluluk kaynağı olarak çocuk	Boyama kitabı (1), çiçek (1), gül (1)	3	3	4,3
Şekillendirilebilen bir hammadde olarak çocuk	Ağaç (2), boş kağıt (1), çiçek (4), hamur (3), heykel (1), rüzgar (1), sıvı madde (1), tohum (1)	14	8	20,0
Yansıtıcı olarak çocuk	Ayna (3)	3	1	4,3
Gizemli bir varlık olarak çocuk	Balon (1), deniz (2), gökyüzü (2)	5	3	7,1
TOPLAM		70	40	100

Tablo 3’te Çocuk Gelişimi Bölümü öğrencilerinin ‘Risk altındaki çocuk’ kavramına ait kategoriler ve kategorilerde yer alan metaforların sayıları yer almaktadır. Öğrencilerin ‘risk altındaki çocuk’ kavramına en fazla ifade edilen metaforun *ilgiye muhtaç bir varlık olarak çocuk* kategorisi olduğu görülmektedir. İkinci sırada *şekillendirilebilen bir hammadde olarak çocuk* kategorisi gelmektedir. Daha sonra sırası ile *değerli bir varlık olarak çocuk*, *gizemli bir varlık olarak çocuk*, *doğal ve mutluluk kaynağı* olarak çocuk ve *yansıtıcı olarak çocuk* kategorileri gelmektedir. Aşağıda ilgili metaforlar ve metafor örnekleri ile kategoriler yer almaktadır.

Kategori 1: Değerli bir varlık olarak çocuk

Bu kategori 8 öğrenci ve 5 metafor ile (%11,4) temsil edilmektedir. Risk altındaki çocuk kavramı metaforlarının değerli olması durumu;

- ✓ ‘Risk altındaki çocuk kitap gibidir, çünkü açık okumadan, hikayesini bilmeden anlaşılmazlar. Onları anlamak için tıpkı bir kitap gibi okumak, hikayelerini bilmek ve elimizden geldiğince yaşamak değerlidir.’ (Ö2)
- ✓ ‘Risk altındaki çocuk su gibidir, çünkü su kadar duru, temiz, masum ve hayat şartlarından habersizlerdir.’ (Ö56)

- ✓ 'Risk altındaki çocuk inci gibidir, çünkü onlar saklı hazinelerdir. Kabuğunu açmadığınız sürece sadece kabuktan ibarettir. Onların derinliklerine inmeyi bilen insanlar, içlerindeki inciye ulaşabilirler.' (Ö65)

Kategori 2: İlgiye muhtaç bir varlık olarak çocuk

Bu kategori 37 öğrenci ve 20 metafor ile (%52,9) temsil edilmektedir. Risk altındaki çocuk kavramı metaforlarının ilgiye muhtaç durumu;

- ✓ 'Risk altındaki çocuk kuş gibidir, çünkü sarıp sarmalamak, sevmek, okşanmak ister.' (Ö12)
- ✓ 'Risk altındaki çocuk çiçek gibidir, çünkü ilgi, sevgi ve ışık barındıran bir ortama ihtiyaç duyar. Gerekli etmenler bulunmadığı takdirde gelişimini tamamlayamayıp sararır veya gerekli olgunluğa ulaşamaz.' (Ö14)
- ✓ 'Risk altındaki çocuk balık gibidir, çünkü çocuğun kendini iyi hissettiği, yaşamına devam ettiği ve kendi korunduğunu hissettiği bir mekân vardır, bu balığın yaşadığı cam fanus gibidir. Balığın ihtiyaçlarını karşıladığı aynı şekilde çocuğun yaşamı için gerekli olan barınma, beslenme vb. faktörlere karşılık gelir.' (Ö70)

Kategori 3: Doğal ve mutluluk kaynağı olarak çocuk

Bu kategori 3 öğrenci ve 3 metafor ile (%4,3) temsil edilmektedir. Risk altındaki çocuk kavramı metaforlarının doğal ve mutluluk kaynağı durumu;

- ✓ 'Risk altındaki çocuk boyama kitabı gibidir, çünkü boyama kitabında olduğu gibi onların da içlerini rengarenk süsleyen, boyayan bizleriz. Onlara kendi bilgilerimizle hayatlarına renk katarız.' (Ö3)
- ✓ 'Risk altındaki çocuk gül gibidir, çünkü ağaçtaki dal ne kadar güzelse çocuk da gül gibidir. Gülü nasıl dalından koparıyorsan çocuğu da o şekilde dalından koparmış oluyorsun.' (Ö26)
- ✓ 'Risk altındaki çocuk rengarenk çiçekler gibidir, çünkü çiçekler narindir. Hepsi birbirinden farklı renklerde ve özelliklerdedir.' (Ö43)

Kategori 4: Şekillendirilebilen bir hammadde olarak çocuk

Bu kategori 14 öğrenci ve 8 metafor ile (%20,0) temsil edilmektedir. Risk altındaki çocuk kavramı metaforlarının şekillendirilebilen olma durumu;

- ✓ 'Risk altındaki çocuk sıvı madde gibidir, çünkü konulduğu kabın şeklini alır.' (Ö47)
- ✓ 'Risk altındaki çocuk hamur gibidir, çünkü onu şekillendirmek ve yoğurmak bizim elimizde. Ona nasıl şekil verirsek o öyle şekillenir.' (Ö48)
- ✓ 'Risk altındaki çocuk rüzgar gibidir, çünkü hangi yöne yönlendirirsen o yönde ilerler ve gider.' (Ö52)

Kategori 5: Yansıtıcı olarak çocuk

Bu kategori 3 öğrenci ve 1 metafor ile (%4,3) temsil edilmektedir. Risk altındaki çocuk kavramı metaforlarının yansıtıcı olma durumu;

- ✓ 'Risk altındaki çocuk ayna gibidir, çünkü aynada ne görülürse o yaşanır. Çocuk o aynada ne yaşadıysa ne gördü ise kendi yaşantısında gördüğünü uygular. Geçmiş zamanda çocuğa yaşatılan duygular, o da gelecek zamana yansıtır.' (Ö60)
- ✓ 'Risk altındaki çocuk ayna gibidir, çünkü aile sevgisine ihtiyaç duyar. Anne, baba çocuklarını nasıl yetiştirirse o çocuklarda yarın kendi çocuklarını aynı şekilde geliştirir ve eğitir.' (Ö62)
- ✓ 'Risk altındaki çocuk ayna gibidir, çünkü ailesinden yada bakım gördüğü kimse onun davranışını hayatında uygulamaya başlayacaktır.' (Ö66)

Kategori 6: Gizemli bir varlık olarak çocuk,

Bu kategori 5 öğrenci ve 3 metafor ile (%7,1) temsil edilmektedir. Risk altındaki çocuk kavramı metaforlarının gizemli olma durumu;

- ✓ 'Risk altındaki çocuk deniz gibidir, çünkü içi deniz kadar büyük, geniş ve derindir. Rüzgarlar başladığında dalgalanır.' (Ö53)

- ✓ ‘Risk altındaki çocuk ayna gibidir, çünkü onların kalbindeki derinlik dalgali ve yoğundur.’ (Ö54)
- ✓ ‘Risk altındaki çocuk gökyüzü gibidir, çünkü göründüklerinin üstünde farklı bir katman, evren vardır. Derinliklerinde yaşadıkları sonsuzdur.’ (Ö63)

Tablo 4. Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin ‘Risk altındaki çocuk’ Kavramına İlişkin Metaforlarının Kategorilere Göre Dağılımı

Kategori	Metafor	Metafor Frekansı	Metafor Adedi	%
Değerli bir varlık olarak çocuk	Çiçek (1), değerli maden (1), kalem (1), su (1), sabun (1), kağıt (1)	6	6	11,4
İlgiye Muhtaç bir varlık olarak çocuk	Ağaç (1), ağaç dalı (1), bıçak (2), bitki (1), çatısız ev (1), çiçek (5), gül (1), kalem (1), kırık kalem (1), mum (1), saç (1), yaprak (2), bahçe (2)	21	14	39,6
Şekillendirilebilen bir hammadde olarak çocuk	Balon (1), çömlek (1), hamur (1), kibrit çöpü (1), su (1), tahta (1), uçurtma (1)	7	7	13,2
Yansıtıcı olarak çocuk	Ağaç (1), ayna (2), lastik (1), meyve (1), mevsim (1)	6	5	11,3
Gizemli bir varlık olarak çocuk	Bomba (1), bulut (1), çiçek (1), deprem (1), domino taşı (1), gökyüzü (2), güneş (1), kirpi (1), kitap (1), yıldız (1), yanardağ (1), süpürge makinesi (1)	13	12	24,5
TOPLAM		53	44	100

Tablo 4’te Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin ‘Risk altındaki çocuk’ kavramına ait kategoriler ve kategorilerde yer alan metaforların sayıları yer almaktadır. Öğrencilerin ‘risk altındaki çocuk’ kavramına en fazla ifade edilen metaforun *ilgiye muhtaç bir varlık olarak çocuk* kategorisi olduğu görülmektedir. İkinci sırada *gizemli bir varlık olarak çocuk* kategorisi gelmektedir. Daha sonra sırası ile *şekillendirilebilen bir hammadde olarak çocuk*, *değerli bir varlık olarak çocuk* ve *yansıtıcı olarak çocuk* kategorileri gelmektedir. Aşağıda ilgili metaforlar ve metafor örnekleri ile kategoriler yer almaktadır.

Kategori 1: Değerli bir varlık olarak çocuk

Bu kategori 6 öğrenci ve 6 metafor ile (%11,4) temsil edilmektedir. Risk altındaki çocuk kavramı metaforlarının değerli olması durumu;

- ✓ ‘Risk altındaki çocuk kâğıt gibidir, çünkü yaşadıkları şeylerden dolayı hemen yıpranırlar. Ufacık rüzgârda bile uçan kağıt misali dışarıdan gelen darbelere dayanamazlar. Onlara özenli davranmalıyız’ (Ö72)
- ✓ Risk altındaki çocuk su gibidir, çünkü su gibi saf, temiz, durulardır.’ (Ö108)
- ✓ ‘Risk altındaki çocuk değerli maden gibidir, çünkü onlara verdiğimiz değerle topluma kazandırabiliriz. Altın, gümüş gibi işlememiz, eğitmemiz, özel olduklarını hissettirmeliyiz.’ (Ö121)

Kategori 2: İlgiye muhtaç bir varlık olarak çocuk

Bu kategori 21 öğrenci ve 14 metafor ile (%39,6) temsil edilmektedir. Risk altındaki çocuk kavramı metaforlarının ilgiye muhtaç durumu;

- ✓ ‘Risk altındaki çocuk ağaç gibidir, ilgilenilmezse meyve vermez. Oysaki gübresini, suyunu yeterince verip dalları budanırsa meyve verebilir.’ (Ö84)
- ✓ ‘Risk altındaki çocuk ayna gibidir, çünkü bakılmadığında, gereken ilgiyi şefkati göstermediğimiz takdirde solabilir. Yaşamları tehlike altında olur.’ (Ö88)
- ✓ ‘Risk altındaki çocuk bahçe gibidir, çünkü bakarsan bağ bakmazsan dağ olur. Eğer gerekenleri yaparsanız güzel görünür, bizlere verimli toprak, meyve verir. Ama ilgilenmeyip görmezden geldiğinizde var oluşu bile sorun haline gelebilir.’ (Ö91).

Kategori 3: Şekillendirilebilen bir hammadde olarak çocuk

Bu kategori 7 öğrenci ve 7 metafor ile (%13,2) temsil edilmektedir. Risk altındaki çocuk kavramı metaforlarının şekillendirilebilen olma durumu;

- ✓ ‘Risk altındaki çocuk tahta gibidir, çünkü tahtayı nasıl yontarsan o şekli alır. Çocukları da nasıl büyütürsen ileride o şekilde davranır.’ (Ö79)
- ✓ ‘Risk altındaki çocuk çömlek gibidir, çünkü özü itibari ile diğer insanlarla aynıdır. Fakat onu yönlendiren ustalarının elinde şekil alır.’ (Ö106)
- ✓ ‘Risk altındaki çocuk uçurtma gibidir, çünkü başkaları tarafından nereye çekersek oraya gider. Uçurtmayı hangi hava koşulunda uçurursak uçuralım, müdahale ve karar bizim doğrultumuzdadır.’ (Ö113)

Kategori 4: Yansıtıcı olarak çocuk

Bu kategori 6 öğrenci ve 5 metafor ile (%11,3) temsil edilmektedir. Risk altındaki çocuk kavramı metaforlarının yansıtıcı olma durumu;

- ✓ ‘Risk altındaki çocuk meyve gibidir, çünkü bir meyveyi dalından kopardığımızda yani anne karnından çocuk ayrıldığında ona nasıl bakarsak o da ileriye etkiler. Yani taze kalırsa bize de fayda sağlar.’ (Ö101)
- ✓ ‘Risk altındaki çocuk ayna gibidir, çünkü kendi gibi hayatı olan kişileri karşısında görmüş olur. Ne yaşattılar ise onu görür.’ (Ö118)
- ✓ ‘Risk altındaki çocuk ayna gibidir, çünkü bize toplumumuzun ne yönde, nasıl, ne gibi hatalar yaptığını gösterir. Toplumun sorunlarını onlarda görmek mümkündür. Çünkü bizler onların bu yola yönelmelerine sebep olanlarız.’ (Ö123)

Kategori 5: Gizemli bir varlık olarak çocuk

Bu kategori 13 öğrenci ve 12 metafor ile (%24,5) temsil edilmektedir. Risk altındaki çocuk kavramı metaforlarının gizemli olma durumu;

- ✓ ‘Risk altındaki çocuk deprem gibidir, çünkü depremin olacağını biliriz, ama ne zaman olacağını tahmin edemeyiz. Şiddetini tahmin edemeyiz. Risk altındaki çocukta böyledir. Ne zaman suça sürüklenir ne zaman zararlı alışkanlıklar edinir bilemeyiz.’ (Ö104)
- ✓ ‘Risk altındaki çocuk yanardağ gibidir, çünkü ne zaman patlayacağı belli olmaz.’ (Ö116)
- ✓ ‘Risk altındaki çocuk bomba gibidir, çünkü şiddet ve istismara uğramış bir çocuğun ne zaman patlayacağı belli olmaz. Belki ömür boyu bunu içinde tutabilir, belki de bir olayda bunları dışarı yansıtabilir.’ (Ö117)

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma, çocuk gelişimi ve sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin risk altındaki çocuk kavramına ilişkin metaforik algılarını kullanarak bu meslek elemanlarının risk altındaki çocuklarla ilgili algılarını tespit etmek, iki bölüm arasında risk altındaki çocuk kavramına ilişkin metaforların farklı olup olmadığına bakmak ve bu metaforları belli kavramsal kategoriler altında toplamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu araştırmanın sonucunda çocuk gelişimi ve sosyal hizmet bölümü öğrencileri risk altındaki çocuk kavramına ilişkin 61 farklı metafor üretirken, en sık tekrarlanan metaforların çiçek, ağaç, su, ayna, yaprak, gökyüzü ve hamur olduğu belirlenmiştir. Çocuk gelişimi bölümü öğrencileri “risk altındaki çocuk” kavramına ilişkin 40, sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin ise 44 adet geçerli metafor ürettikleri belirlenmiştir.

Çocuk Gelişimi bölümü öğrencilerinin ‘risk altındaki çocuk’ kavramına yönelik olarak geliştirdikleri metaforların altı ve Sosyal Hizmet bölümü öğrencilerinin ise ‘risk altındaki çocuk’ kavramına yönelik olarak geliştirdikleri metaforların beş kavramsal kategori altında toplandığı görülmüştür. Çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinin “risk altındaki çocuk” kavramına ilişkin oluşturdukları metaforları kavramsal kategorilere ayırdığımızda en çok metafor bulunan kategorinin “ilgiye muhtaç bir varlık olarak çocuk” olduğu görülmektedir. Çocuk gelişimi bölümü öğrencileri bu kategoride 20 adet metafor üretmişlerdir ve çalışma grubunun %37’si bu kategoride bulunmaktadır. Bu kategoriyi “şekillendirilebilen bir madde

olarak çocuk” kategorisi takip etmektedir. Çocuk gelişimi bölümü öğrencileri bu kategoride tam 8 adet metafor üretmişlerdir ve çalışma grubunun %8’i bu kategoride bulunmaktadır. En az metafor üretilen kategori ise “doğal ve mutluluk kaynağı olarak çocuk” ve “yansıtıcı olarak çocuk” kategorileri oluşturmakta ve bu kategorilerde 3 metaforun üretildiği görülmektedir.

Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin “risk altındaki çocuk” kavramına ilişkin oluşturdukları metaforları kavramsal kategorilere ayırdığımızda en çok metafor bulunan kategorinin çocuk gelişimi bölümü öğrencileri gibi “ilgiye muhtaç bir varlık olarak çocuk” olduğu görülmektedir. Sosyal hizmet bölümü öğrencileri bu kategoride 14 adet metafor üretmiş olup, çalışma grubunun %21’i bu kategoride bulunmaktadır. Bu kategoriyi “gizemli bir varlık olarak çocuk” kategorisi takip etmekte ve bu kategoride 12 adet metafor bulunmaktadır. En az metafor üretilen “yansıtıcı olarak çocuk” kategorisidir. Bu kategoride 5 metafor üretildiği ayrıca Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin “risk altındaki çocuk” kavramına ilişkin “doğal ve mutluluk kaynağı olarak çocuk” kavramsal kategorisine ait metafor üretmediği belirlenmiştir.

Araştırma sonucuna göre; hem çocuk gelişimi hem sosyal hizmet bölüm öğrencilerinde de benzer imgelere rastlamaktayız. Her iki bölüm öğrencileri de risk altındaki çocuğu “ilgiye muhtaç bir varlık olarak” görmektedir. Kuyucu, Şahin ve Kapıcıoğlu (2013) ve Demirbaş (2015)’in çalışmalarında çocuk kavramına ilişkin en çok metafor bulunan kategorinin “şekillendirilebilen bir hammadde olarak çocuk” olduğu belirlenmiştir. Çalışmamızda “risk altındaki çocuk” hem çocuk gelişimi hem de sosyal hizmet bölümü öğrencileri tarafından “ilgiye muhtaç bir varlık olarak” görmeleri her iki bölüm öğrencilerinin risk altında çocuklarla ilgili lisans derslerine sahip olmaları, çocuğu önemsemeleri şeklinde yorumlanabilir. Bu araştırma da çocuk gelişimi ve sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin çocuklarla ilgili algılarını tespit etmede, iki bölüm arasında risk altındaki çocuk kavramına ilişkin metaforlar arasında bir fark olup olmadığını saptamada bazı ipuçları vermektedir.

Araştırma bulguları ileride risk altındaki çocukla çalışacak çocuk gelişimi ve sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin risk altındaki çocuk kavramına yönelik sahip oldukları zihinsel imgeleri ortaya koymak açısından önemlidir. Fakat araştırma sadece bir üniversitenin çocuk gelişimi ve sosyal hizmet bölümünde okuyan 123 öğrenciden alınan verilerle sınırlıdır. Bu doğrultuda benzer araştırma daha geniş bir örneklem grubu üzerinde, farklı bölümler ve farklı değişkenlerle yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Akgün, E. (2016). Okul öncesi öğretmen adaylarının “çocuk” ve “okul öncesi öğretmeni” kavramına ilişkin metaforik algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1652-1672 .

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (14. Baskı). Ankara: Pegem.

Cameron, L. (2010). What is metaphor and why does it matter? In: L Cameron, R Maslen (Eds.): *Metaphor Analysis: Research Practice in Applied Linguistics, Social Sciences and the Humanities*. London: Equinox, pp. 3-25.

Demirbaş, E. A. (2015). Çocuk gelişimi bölümü üniversite öğrencilerinin “çocuk” kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Journal of Research in Education and Teaching*, 1(4), 295-303.

Gülen, S. Ve Dönmez, İ. (2020). Çocuk gelişimi programında okuyan öğrencilerin “çocuk” ve “çocuk gelişimi” kavramlarına yönelik metaforlarının belirlenmesi. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(25).

Güneş, C., ve Tezcan, R. (2017). Metafor Nedir, Ne Değildir? Bahadır Kılcan (Ed.), *Metafor ve Eğitimde Metaforik Çalışmalar için Bir Uygulama Rehberi* (s. 1-16). Ankara: Pegem Akademi.

Harman, G., & Çökelez, A. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının kimya, fizik ve biyoloji kavramlarına yönelik metaforik algıları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 46: 75-95.

Krippendorff, K. (2013). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Thousand Oaks, CA: Sage.



- Kuyucu, Y. Şahin, M. , Kapıcıoğlu, O. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 43-53.
- Miles, M. B., & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd Edition). California: SAGE Publications.
- Przeperski, J., Owusu, S.A. (2021). Children and the child welfare system: problems, interventions, and lessons from around the World. *Child and Adolescent Social Work Journal* 38, 127–130.
- Roets, G., Roose, R., De Wilde L. (2017). Framing the ‘child at risk’ in social work reports: Truth-telling or storytelling? *Journal of Social Work* 17 (4), 453-469.
- Saban, A., Koçbeker, B.N., & Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences: Theory & Practice)*, (2), 461-522.
- Scheffler, I. (1979). *Beyond the letter: A philosophical inquiry into ambiguity, vagueness, and metaphor in language*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Shuell, T.J. (1990). Teaching and learning as problem solving. *Theory into Practice*, 29(2), 102-108.
- Seçer, Z., Salı, G., Ceylan, R., Ummanel, A., Özkan, B., Ayyıldız, E., Tepe, B. (2018). *Risk Altındaki Çocuklar ve Eğitimleri*. Ankara: Eğiten Kitap.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Çocuk Ve Gençlik Özel İhtisas Komisyonu Çocuk Çalışma Grubu Raporu*. Erişim tarihi: 31.03.2021, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/Cocuk_ve_GenclikOzelIhtisasKomisyonuCocukCalismaGrubuRaporu.pdf
- TDK, (2021). *Büyük Türkçe Sözlük*. Erişim tarihi: 02.03.2021, <http://www.tdk.gov.tr/>.
- TOÇEV, (2019). *Türkiye'deki Risk Altındaki Çocuklar Raporu*. Erişim tarihi: 10.03.2021, <https://www.tocev.org.tr/Uploads/Documents/TOCEV%20Rapor%5B2%5D.pdf?fp=2608929755>.
- TUİK, (2020). ‘İstatistiklerle Çocuk, 2019’, Erişim tarihi: 08.03.2021, <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33733>.
- Ulukök, Ş., Bayram, K., & Selvi, M. (2015). Fen bilgisi öğretmen adaylarının biyoloji kavramına ilişkin zihinsel imgeleri (Metafor analizi örneği). *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(3), 244-259.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.